

УДК 321

Ладонько Людмила Степанівна

доктор економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту,
Таврійський національний університет імені В.І.Вернадського, м. Київ

Михайловська Олена Василівна

к.е.н., доцент кафедри публічного управління та менеджменту організацій,
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів

Пархоменко Марина Сергіївна

Магістрант Гр. МПМп-161, спеціальність 073 «Менеджмент»,
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ПОТЕНЦІАЛ ГРОМАДСЬКОГО ПРОГРЕСУ»

Анотація. У статті досліджено та узагальнено особливості підходів до розуміння сутності поняття «громадський», «громадянський», «прогрес» та «потенціал» різними науковцями. Систематизовано основні підходи до визначення та формування потенціалів будь-якої природи. Сформовано власне бачення та розуміння громадського прогресу та потенціалу громадського прогресу.

Ключові слова: *потенціал, громадський прогрес, потенціал громадського прогресу, розвиток, взаємодія.*

Ladonko Lyudmila

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor of Accounting and Audit
Department, Taurida National V.I. Vernadsky University, Kyiv

Mykhailovska Olena

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Public
Management and Management of Organization Department,
Chernihiv National University of Technology, Chernihiv

Parhomenko Marina

Graduate student, specialty 073 "Management",
Chernihiv National University of Technology, Chernihiv

**SCIENTIFIC APPROACHES TO UNDERSTAND THE NATURE OF
THE CONCEPT "POTENTIAL FOR PUBLIC PROGRESS"**

Abstract. The article explores and generalizes the peculiarities of approaches to understanding the essence of the concept of "public", "civil", "progress" and "potential" by different scholars. The basic approaches to the definition and formation of potentials of any nature are systematized. An own vision and understanding of social progress and the potential of social progress have been formed.

Key words: *potential, social progress, potential of social progress, development, interaction.*

Ладонько Людмила Степановна

доктор экономических наук, доцент кафедры учета и аудита,
Таврийский национальный университет имени В.И.Вернадского, г. Киев

Михайловская Елена Васильевна

к.э.н., доцент кафедры публичного управления и менеджмента
организаций,
Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов

Пархоменко Марина Сергеевна

Магистрант гр. МПМп-161, специальность 073 «Менеджмент»,
Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов

**НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ К ПОНИМАНИЮ СУЩНОСТИ ПОНЯТИЯ
«ПОТЕНЦИАЛ ОБЩЕСТВЕННОГО ПРОГРЕССА»**

Аннотация. В статье исследованы и обобщены особенности подходов к пониманию сущности понятия «общественный», «гражданский», «прогресс» и «потенциал» различными учеными. Систематизированы основные подходы к определению и формированию потенциалов любой природы. Сформировано собственное видение и понимание общественного прогресса и потенциала общественного прогресса.

Ключевые слова: потенциал, общественный прогресс, потенциал общественного прогресса, развитие, взаимодействие.

Актуальність. Відносно суспільства провідним напрямком розвитку вважається прогрес як стала тенденція поліпшення, вдосконалення однієї або декількох сфер громадського життя, яка характеризується науковим поняттям «суспільний розвиток». Для ідентифікації сутності та змісту поняття «потенціал громадського прогресу», а також його складових елементів та співвідношення з іншими категоріями, на наш погляд, актуальною є потреба розглянути існуючі підходи до визначення дефініції «потенціал» та «потенціал громадського прогресу» у сучасній науковій літературі.

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сьогодні провідною темою для управлінських наук є проблема прогресу, а саме пошук механізмів та методів його досягнення шляхом реалізації філософських доктрин і поглядів стосовно розвитку матеріальних та нематеріальних систем, орієнтованих на «суспільний розвиток».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та практичних питань формування та розвитку потенціалу соціально-економічних систем присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як: Л. Абалкін, В. Архангельський, О. Алимов, І. Должанський, Н. Краснокутська, В.Нагірна, В.Микитенко, Р. Симіонов, В.Пила, А. Румянцева та інші. В їх працях досліджені питання формування

та ефективного використання потенціалу національних та регіональних економічних систем.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.

Відмічаючи безсумнівну цінність і значимість проведених наукових досліджень, вважаємо, що в умовах становлення інститутів громадянського суспільства необхідно більш ґрунтовно дослідити таку специфічну складову потенціалу соціально-економічної системи, як потенціал громадського прогресу.

Мета статті: обґрунтування теоретичних засад, узагальнення наукових підходів та поглиблення розуміння сутності таких понять як: потенціал, громадський прогрес, потенціал громадського прогресу.

Виклад основного матеріалу. Походження терміну «потенціал» науковці припускають із французької мови, де обґрунтовано, що «potentiel» використовується у значенні «можливий, або той, що може бути» та із латинської - «potentia», що означає приховану можливість, необхідну силу для досягнення певних цілей [1]. При цьому, вважаємо за доцільне визнати й зазначити про той факт, що, наразі, загальна управлінська теорія, у цілому, та теорія державного управління і, відповідно, теорія регіонального управління, трактують сутність і зміст терміну «потенціал» неоднозначно. Так, наприклад:

1) український тлумачний словник визначає потенціал як приховані здібності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть використовуватись для забезпечення матеріальних потреб цієї діяльності [2];

2) у словнику [3] трактується сутність та зміст потенціалу як сукупність економічних можливостей держави, що можуть бути використані для забезпечення всіх її матеріальних потреб;

3) велика радянська енциклопедія (і цей підхід є, наразі, традиційним) визначає потенціал як засоби, запаси, джерела, які є у наявності і які можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для

досягнення мети, здійснення плану, вирішення завдання; можливості окремої особи, суспільства, держави у певній області [4];

4) у науковій роботі [5], автор визначає сутність і зміст поняття «потенціал» як запаси, засоби, джерела, які є у розпорядженні і можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети або для вирішення певної задачі.

Таким чином, аналізуючи дефініції щодо змістовності поняття «потенціал» можна стверджувати, що його сутність розкривають, у великій мірі, наступні характеристики: а) потенціал є динамічною категорією, оскільки виявляється лише у процесі його використання; б) сутність та зміст поняття «потенціал» полягає в інтеграційному відображенні поточних, імовірних і майбутніх можливостей загальної системи управління щодо трансформації вхідних ресурсів у певні блага для найкращого задоволення суспільних потреб і економічних інтересів; в) використання/освоєння певного виду (або природи) елементарного потенціалу повинно супроводжуватися його зростанням – тобто, нарощуванням масштабів розвиненості. Саме останній термін «масштаби розвиненості» рекомендовано й обґрунтовано дослідниками для виконання процедур оцінювання-прогнозування будь-якої природи потенціалів; г) процеси використання та нарощування потенціалу є безперервними і взаємодоповнюючими [6]; д) наявність ресурсної складової в межах потенціалу соціально-економічної системи, навіть за умови її ефективного використання, не гарантує її корисності для забезпечення сталого економічного розвитку, оскільки не кожен ресурс може бути представлений як потенціал, а складовими потенціалу можуть бути не лише реальні, а й приховані потенційні резерви та можливості.

У сучасній науковій літературі виділяють три основні підходи до визначення та формування потенціалів будь-якої природи: ресурсний, цільовий та функціональний. Відповідно до *ресурсного підходу* - це здатність соціально-економічної системи мобілізувати і

використовувати потрібну комбінацію (сукупність) ресурсів для досягнення визначених цілей шляхом постійного розвитку існуючих ресурсів і здатностей створення нових у відповідь на швидкі зміни ситуації. *Цільовий підхід* розглядає потенціал як здатність комплексу ресурсів соціально-економічної системи створювати певні можливості задля виконання поставлених перед нею завдань чи цілей. *Автори функціонального підходу* вважають потенціал системою матеріальних та трудових факторів, що впливають на формування структури ресурсів потенціалу. При цьому сам по собі потенціал, без визначення мети його застосування, не може існувати, тому і не має рації його формувати, оцінювати та використовувати.

За узагальненим визначенням розвиток є процесом спрямованих, закономірних змін матеріальних й ідеальних об'єктів. Відносно суспільства провідним напрямком розвитку вважається прогрес як стала тенденція поліпшення, вдосконалення однієї або декількох сфер громадського життя, яка характеризується науковим поняттям «суспільний розвиток».

Водночас, аналіз різних типів універсальних зв'язків, виражених у законах і категоріях діалектики свідчить, що розвиток взагалі і суспільний розвиток, зокрема, не можна вважати простим синонімом змін або прирівнювати його до прогресу, оскільки цей процес більш складний, ніж зміна або сукупність змін. Сучасна наука формулює поняття розвитку на основі порівняння понять "розвиток", "прогрес", "регрес" і виявлення типових для кожного з них особливостей змін.

Необхідно звернути увагу на те, що питання про історичний прогрес довгий час трактувалося спрощено – як безперервний шлях до досконалості. Вже з середини XIX століття ставиться питання про плату людства за прогрес у продуктивних силах, та про неоднозначність і суперечливість прогресу в різних сферах суспільного життя. Перед людством постало завдання навчитися поєднувати зміни у науково-

технічній, соціальній і духовній сферах, щоб між ними не руйнувалася гармонія і щоб бездумне підкорення природи не підвело людей до краю безодні [7].

В основному, в наукових публікаціях, суспільний прогрес і соціальний прогрес розглядаються як синоніми, хоча вони не тотожні, як і пов'язані з ними відносини, оскільки соціальні відносини є лише частиною суспільних. З цього приводу А. Д. Тодд в книзі "Теорії соціального прогресу" пише: «Прогрес – це людське поняття. Настільки людське, що кожен мислить його по-своєму» [8]. Не можна не відзначити й того, що на сьогодні описані три моделі соціальних змін: 1) рух по низхідній, від вершини до занепаду; 2) рух по замкнутому колу - циклічний; 3) рух від нижчого до вищого - прогрес. Дані варіанти завжди були присутні в усіх теоріях соціальних змін [9].

Не зменшуючи важливості проведених досліджень у сфері державного управління, відмітимо, що у науковій літературі чітко не розділяються такі поняття як соціальний, суспільний, громадянський та громадський прогрес.

Так, у Білій книзі урядування ЄС наводиться наступне трактування: «Громадянське суспільство об'єднує переважно організації самоутворені або утворені під керівництвом, організації неурядові, професійні асоціації, харитативні, ініціативні, організації, які заохочують до соціально активного життя на рівні району і міста, часом з внеском місцевої церкви і її громади».

У іншому джерелі зазначається [10]: «Прикметник громадський, що походить від іменника громада, означає «належний до певного колективу людей». У словнику української мови термін «громадський» означає - той, що виникає, відбувається в суспільстві або стосується суспільства, зв'язаний з ним (суспільний), належний усій громаді, усьому суспільству, колективний [11].

За Великим тлумачним словником сучасної української мови, громадськість – це передова частина, передові кола суспільства [12].

Але наведені трактування, на нашу думку, є або занадто вузькими, або не дуже чіткими. Тому надалі під «громадським» пропонуємо вважати частину загального суспільства, сформовану у визначений час у певні об'єднання (громади), які мають спільні інтереси й цілі та займають активну позицію у напрямі досягнення мети їх діяльності.

Зауважимо, що держава як суб'єкт управління не має можливості взаємодіяти з кожним громадянином окремо, тому вона взаємодіє з об'єднаннями громадян та органами місцевого самоврядування, що у зв'язку з реформуванням набуває актуальності. Наголосимо також на тому, що інститути громадянського суспільства повинні взаємодіяти не лише з органами центральної влади та місцевого самоврядування, а і між собою. Дане питання мало висвітлюється у науковій літературі.

У даний час тенденції системи поглядів стосовно соціального прогресу дають можливість виділити наступні підходи [13]:

- 1) Неоконсерватизм, що повертається до старої ідеї, що нічого посправжньому не змінюється в людському стані і вічних цінностях релігії.;
- 2) Неолібералізм підтверджує міць і потенціал змін, але тільки на особистому, індивідуальному рівні;
- 3) Соціалізм стверджує, що держава як напрямок соціального прогресу може мати дуже важливі позитивні результати;
- 4) Економіка ресурсів. Ресурс-орієнтована економіка змінює поточне грошове господарство, яке є «дефіцит-орієнтованим»;
- 5) новий *радикалізм*, аспекти якого починаються питанням про об'єктивні критерії, за якими можна виміряти соціальний прогрес людини, тобто для оцінки соціального прогресу повинні використовуватись різні критерії.

У рамках даного дослідження варто обов'язково відзначити й те, що у сучасну епоху поряд з існуючими концепціями, деякі науковці [14] відкрито заперечують суспільний прогрес, а все більшого поширення набувають теорії, що визнають поступальний розвиток будь-яких сфер

суспільного життя, наприклад, техніки, науки, освіти, засобів зв'язку та інформації. Прикладом подібного роду концепцій є теорії «індустріального суспільства», «конвергенції», «постіндустріального суспільства» і т.д.

Однак, змістом суспільного прогресу було, є і буде «олюднення людини», що досягається шляхом суперечливого розвитку її природних і суспільних сил, тобто продуктивних сил і всієї гами суспільних відносин. Умовою виходу сучасної цивілізації з кризи є осмислення соціального прогресу як засобу гармонізації розвитку суспільства та формування соціального ідеалу [15]. На нашу ж думку, гармонізація розвитку суспільства може закласти стійкий фундамент для формування й накопичення потенціалу громадського прогресу як певної умови на шляху до соціального прогресу.

Отже, можемо стверджувати, що прогрес може бути лише тоді громадським, коли несе в собі моральне гуманістичне начало. У цьому контексті важко не погодитися з Кантом, який вважав, що для досягнення цілей можна використати у якості засобів все, окрім людини.

Безперечно, існуючі погляди науковців та трактування стосовно категорії «потенціал» не суперечать один одному і є взаємододоповнюючими та взаємоуточнюючими. **Тому підсумуємо головне:** 1) потенціал громадського прогресу не можна розглядати як формалізоване і статичне явище, оскільки він має ієрархію структурних елементів (будь-який системний потенціал є наслідком взаємодії субструктурних елементів), які можуть вступати у специфічні зв'язки між собою і проявляються як інші потенціали; 2) потенціал громадського прогресу у певному часовому інтервалі характеризується визначеними масштабами, рівнем та мірою перетворення у певний результат; 3) ступінь перетворення потенційного в реальне залежить від кількості причин та умов як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру та величиною накопичених резервів і можливостей; 4) потенціал громадського прогресу

не є простою сукупністю ресурсів, резервів і можливостей, оскільки вони повинні бути поєднані певним чином задля досягнення визначених цілей.

Висновки. На основі проведеного у статті аналізу понять «потенціал», «прогрес», «громадськість», «громадянське суспільство», «громадський прогрес» у сфері державного управління можна справедливо вважати, що «громадський прогрес» багаторівневий та різноплановий процес, оскільки складається з різних сфер суспільного життя, які взаємно впливають один на одного. Даний прогрес обов'язково має бути спрямований на створення умов для подальшого існування людства і для забезпечення життєдіяльності кожної людини. Потенціал громадянського прогресу має певні характеристики: ієрархічну побудову, визначені масштаби, ступінь перетворення потенційного в реальне, необхідність поєднання та взаємодії всіх елементів громадянського прогресу. У подальших дослідженнях планується аналіз основних критеріїв оцінки громадянського прогресу.

Список використаних джерел

1. Колодяжна І. В. Впровадження інноваційного маркетингу на підприємствах малого бізнесу [Текст]. / І. В. Колодяжна // Торгівля і ринок України: Тематичний зб. наук. праць – Вип. 16, Т. 11 / Голов. Ред. О. О. Шубін. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2004. – С. 219-226.
2. Російсько-український словник наукової термінології: Суспільні науки. [Текст] – К.: Вид-во Наукова думка, 1999. – 600 с.
3. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник [Текст] / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – Київ: Вид-во «Знання України», 2008. – 600 с.
4. Большая Советская энциклопедия [Текст]. – М.: Изд-во «Советская энциклопедия», 1975. – Т. 20. – С. 428.

5. Архангельский В. Н. Управление научно-техническим прогрессом в машиностроении [Текст] / В. Н. Архангельский, Л. Е. Зиновьев. – М.: Изд-во Книжный мир, 1983. – 120 с.

6. Ладонько Л. С. Детермінанти стратегії формування інноваційного потенціалу промисловості в регіонах України: Монографія [Текст]/ Л. С. Ладонько. – Херсон, вид-во Вишемирський В. С. (27,61 д.а.), 2014. – 424 с.

7. Співвідношення понять «розвиток», «прогрес», «регрес» / [Електронний ресурс], Режим доступу до матеріалів : <http://daviscountydaycare.com/susplnij-progres-ta-problemi-suchasnost/67-spvvdnoshennya-ponyat-qrozvitokq-qprogresq-qregresq.html>

8 Критерії суспільного прогресу / [Електронний ресурс], Режим доступу до матеріалів : http://stud.com.ua/61772/sotsiologiya/kriteriyi_suspilnogo_progresu

9. [Електронний ресурс], Режим доступу до матеріалів : <http://um.co.ua/1/1-5/1-5074.html>

10. Словник Антоненка-Давидовича «Як ми говоримо» [Електронний ресурс], Режим доступу до матеріалів : <http://slovoedia.org.ua/34/53395/33200.html>

11. Словник української мови: в 11 томах. – Том 2, 1971. – С. 174.

12. [Електронний ресурс], Режим доступу до матеріалів : <http://www.prostir.ua/?news=hto-taka-hromadskist-i-z-chym-jiji-jidyat>

13. Кирилюк Ф.М. Політологія : навчальний посібник / Ф.М. Кирилюк , М.І. Обушний, М.І. Хилько та ін.; За ред. Ф.М. Кирилюка // К.: Здоров'я, 2004. – 776 с.

14. Філософія: конспект лекцій : навчальний посібник / К., 2005.- 156 с.

15. Скворець В.О. Соціальний прогрес як суспільствознавча проблема / В.О. Скворець // Гуманітарний вісник: ЗДІА, 2011. - (№ 47), - С. 123-133

Relevance. With regard to society, progress is the leading direction of development as a tendency to improve, improve one or several areas of public life, which is characterizing by the scientific concept of "social development". In our opinion, in order to identify the essence and content of the concept "potential of social progress" and its constituent elements, relations with other categories, it is important to consider existing approaches to defining the "potential" and "potential of social progress" in the modern scientific literature.

Paper objective: substantiation of theoretical foundations, generalization of scientific approaches and deepening of understanding of the essence of such concepts as: potential, social progress, potential of social progress.

Basic material. The term "potential" comes from the French language, where it is substantiated that "potentiel" is used in the sense of "it is possible or it will be possible". "Potentia" is means the latent opportunity, the necessary force to achieve certain goals from Latin [1].

There are three main approaches to the definition and formation of the potentials of any nature in modern scientific literature: resourceful, target and functional. *Resource approach* is the ability of the socio-economic system is mobilize and use the necessary combination (aggregate) of resources to achieve the identifying goals through the continuous development of existing resources and the ability to create new ones in response to rapid changes in the situation. *Target approach* considers the potential as the ability of the complex of resources in the socio-economic system to create opportunities for the accomplishment of the tasks or goals set before it. The authors of the *functional approach* consider the potential as a system of material and labor factors that influence at the formation of the structure of potential resources. In this case, the potential itself can not exist, therefore, it has no reason to form, evaluate and use it.

According to the general definition, development is a process of directed, logical changes of material and ideal objects. With regard to society, the leading direction of development is considered the progress as a tendency to improve,

improve one or several areas of public life, which is characterized by the scientific concept of "social development".

At the same time, the analysis of various types of universal connections, expressed in the laws and categories of dialectics, shows that development in general and social development, in particular, can not be considered a simple synonym of change or equated it with progress, because that process is more complex than a change or set of changes. Modern science formulates the concept of development on the basis of comparison of the concepts of "development", "progress", "regression" and the identification of typical changes for each of them.

Nowadays the tendencies of a system of views on social progress make it possible to highlight the following approaches [13]: 1) Neo-conservatism, which returns to the old idea that nothing truly changes in the human condition and eternal values of religion; 2) Neo-liberalism confirms the power and potential of changes, but only on the personal, individual level; 3) Socialism argues that the state as a direction of social progress can have very important positive results; 4) Economic of resources. Resource-oriented economy changes the current money-economy, which is "deficit-oriented"; 5) A new radicalism the aspects of which are begin with the question about objective criteria that can be measured by social progress.

Consequently, we are able to say that progress can be public only at time when it carries a moral humanistic basis. In this context, it is difficult not to agree with Kant, who believed that everything could be used as a means to achieve the goals, except of the person.

The existing views of scholars and the interpretation of the "potential" category are not contradictory but are complementary and mutually reinforcing.

Therefore, we summarize the main thing of article:

1) the potential of social progress can not be regarded as a formalized and static phenomenon, because it has a hierarchy of structural elements (any systemic potential is a consequence of the interaction of substructural elements)

that can enter into specific interconnections and manifest themselves as other potentials;

2) the potential of social progress is characterized in a certain time interval by a certain scale, level and degree of transformation into a certain result;

3) the degree of transformation of a potential into a real depends on the number of causes and conditions (objective and subjective) and the magnitude of accumulated reserves and opportunities;

4) the potential of social progress is not simply a combination of resources, reserves and opportunities, since they must be combined in a certain way to achieve the stated goals.

Conclusions of the research. Based on the analysis of the concepts of "potential", "progress", "public", "civil society" and "social progress" in the field of public administration in the article, can rightly assume that "social progress" is a multilevel and diverse process, since it consists of different spheres of public life, which mutually influence each other. This progress must be necessarily aimed at creating the conditions for the further existence of mankind and to ensure the life of each person. Potential of civil progress has certain characteristics: hierarchical construction, defined scale, degree of transformation of potential in real, the need for the combination and interaction of all elements of social progress. In further research, it is planned to analyze the main criteria for to assess social progress.